

Lunds Universitet
Campus Helsingborg
Socialhögskolan
SOL 066
VT-2003

”Vi och dom” -

Några iranier och afrikaner berättar om inneslutning och
uteslutning inom grupperna.

Författare: Marita Olsson
Annika Tellving
Handledare: Shari Granlöf

Förord

Ett stort tack till våra intervjupersoner som har delat med sig av sina erfarenheter och kunskaper till oss. Utan deras hjälp hade det inte varit möjligt att genomföra denna uppsats. Tack även till vår handledare Shari Granlöf som hjälpt oss under arbetets gång.

Helsingborg våren 2003
Marita och Annika

Abstract

A number of theories explain how and why groups are setting up boundaries between them. Groups are often categorising each other and individuals are created into stereotypes for belonging to a certain group. Our theory is that there exist boundaries between individuals and small groups within a larger group. We examined different factors that we think could participate in these exclusion- and inclusion processes within a group. What part does things like integration, work, language, religion and politics play when it comes to thinking in terms of "us and the others".

We were particularly interested in two ethnic groups, one group from Iran and one with people from different parts of Africa.

We came to the conclusion that these factors doesn't necessarily have to play a part in these inclusion -and exclusion processes but does to a certain extent.

The Iranian group seemed to think that a person's education and current job were rather important compared to the African group who talked more about the importance of language.

Innehållsförteckning	sid
1. Inledning.....	5
1.1. Problemformulering.....	5
1.2. Syfte och frågeställningar.....	6
1.3. Disposition.....	6
2. Metod.....	6
2.1. Urval.....	7
2.2. Källkritik.....	7
2.3. Etiska överväganden.....	8
2.4. Intervjufrågornas relevans	8
3. Teoretisk ram.....	8
3.1. Teoretiska utgångspunkter.....	8
3.2. Centrala begrepp.....	10
4. Undersökningen.....	11
4.1. Presentation av respondenterna (intervjupersonerna)	11
4.2. Faktorer.....	11
4.2.1. Integration.....	11
4.2.2. Religion.....	14
4.2.3. Politik.....	17
4.2.4. Arbete och fritid.....	18
4.2.5. Vänskap.....	21
5. Analys	24
5.1. Olika faktorerers betydelse för uppdelning inom grupper.....	24
5.1.1. Integrationens betydelse för inneslutning och uteslutning.....	24
5.1.2. Arbetets och utbildningens betydelse för inneslutning och uteslutning	26
5.1.3. Språkets betydelse för inneslutning och uteslutning.....	28
5.1.4. Föreningars betydelse för inneslutning och uteslutning	29
5.1.5. Religionens betydelse för inneslutning och uteslutning	31
5.1.6. Politikens betydelse för inneslutning och uteslutning.....	32
6. Slutanalys och slutdiskussion.....	32
7. Källförteckning	34
7.1. Litteraturförteckning.....	34
Bilaga: Intervjuguide	35

1. Inledning

1.1. Problemformulering

De senaste decennierna har den svenska befolkningens sammansättning förändrats med konsekvenser för både individer och för hela samhället. Under senare tid har det debatterats mycket i media kring begrepp som invandring, integration och marginalisering. Vårt samhälle är idag mångkulturellt vilket bäddar för en hel del nya utmaningar för de som bedriver socialt arbete. Det ligger i människans natur att dela in andra människor i grupper och subgrupper. Många gånger tänker vi också automatiskt i termer av "vi och dom", eftersom det är ett grundläggande behov vi har att vara en del av en grupp och att skilja ut oss från andra som inte passar in.

Under kursens gång har vi diskuterat kring begrepp som marginalisering, social inneslutning och uteslutning. I grunden handlar det alltså om att vi människor skapar ordning genom att kategorisera människor. För att skapa en identitet definierar vi vem vi är genom att tillhöra en grupp. När vi har gjort detta skapar vi oss också en bild av "de andra" för att förstärka vår egen tillhörighet. Vi ville spinna vidare på denna typ av teorier och undersöka om dessa tendenser inte bara finns mellan grupper utan även inom grupper. En grupp är sällan helt och hållet homogen och det kan finnas motsättningar eller mindre grupperingar inom grupper som skapar spänningar. Kanske kan vi därmed visa att verkligheten kan vara mer komplicerad och att det inte bara finns tydliga uppdelningar utan även mindre uppenbara.

Vi bestämde oss för att jämföra två grupper av invandrare som är bosatta i Sverige sedan en tid tillbaka. Eftersom vi har kontakt med invandrare från Iran och Afrika är vi särskilt intresserade av dessa kulturer. Vi vet att detta är kulturer som ligger relativt långt från vårt sätt att tänka och värdera vår omvärld. Ändå har vi förstått att man som invandrare kan känna sig annorlunda än sina landsmän och ibland ta avstånd från andra personer eller åsikter i den egna gruppen. Kan det ändå vara så att det skapas och upprätthålls ett "vi och dom" på samma eller liknande sätt. Ökar sammanhållningen inom gruppen i ett nytt land jämfört med hur det var innan de kom hit, eller finns det motsatta tendenser?

För att hjälpa invandrarna förbi de hinder som är uppsatta och för att de ska kunna anpassas i det svenska samhället så måste vi tänka om. Svenskarna bör öppna sina sinnen för en mångfald av människor med olika kulturer. Det skall inte vara ett "vi och dom" tänkande, utan alla ska ha ett "vi" tänkande. Vi behöver ett mångkulturellt samhälle där vi tar vara på varje persons unika egenskaper. Bland det värsta vi vet är när man drar alla över en kam, invandrare är inte en kollektiv grupp utan alla är individer med olika förutsättningar och kunskaper, det är också så de skall behandlas.

Vår hypotes är att det finns en indelning av människor överallt. Tydligast är segregationen mellan olika etniska grupper, men även på arbetsplatsen, i familjen, i slakten, bland vänner o s v finns det en uppdelning mellan individer. Vi har nog alla känt känslan av att vara utanför, att inte riktigt ha samma värde som de andra i gruppen.

1.2. Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka och beskriva hur en uppdelning i ”vi och dom” kan uppstå inte bara mellan olika etniska grupper utan även inom tillsynes homogena grupper.

Utifrån detta har följande frågeställningar utvecklats:

- Vilka faktorer har betydelse för hur individer delar in sig inom grupper?
- Finns det skillnader om man jämför just dessa båda grupper, iranier och afrikaner, när det gäller vilka faktorer som har betydelse för inneslutnings- och uteslutningsprocesserna?

1.3. Disposition

I andra kapitlet fokuserar vi på undersökningens metod, hur urvalet ser ut, vilka bristerna och fördelarna är med vår kvalitativa metod.

Kapitel tre är ett teoriavsnitt, där tidigare forskning kring ämnet tas upp och några för undersökningen relevanta begrepp redovisas. De teorier som presenteras här har vi sedan analyserat vår empiri efter.

I fjärde kapitlet gör vi en kort beskrivning av intervjupersonerna samt presenterar vad vi kommit fram till i undersökningen.

Våra slutsatser och analys finns i det femte kapitlet.

Sista delen innehåller en slutdiskussion där vi försöker knyta ihop trådarna och sammanfatta undersökningen som helhet.

2. Metod

I detta avsnitt vill vi diskutera på vilket sätt vi gått tillväga för att samla in vårt material. Vi har inspirerats av vad Steinar Kvale (1997) uttrycker i *”kvalitativa forskningsintervjun”*.

Målet för intervjuforskaren är att återvända från sin kvalitativa undersökningsfärd med en berättelse som gör rättvisa åt intervjupersonernas historia. Om deras livsvärld och som förmedlar ny och giltig kunskap åt dem som lyssnar till eller läser berättelsen.

Vi har valt att göra kvalitativa intervjuer för att få en mer detaljerad beskrivning. Det är denna empiriska undersökning som vi sedan bygger vår analys på. Vår tanke var att direkt kontakten med intervjupersonerna kan ge en mer tydligare bild av verkligheten och passar för vår undersökning. Därför valde vi att inte göra en enkätundersökning eftersom vi inte är ute efter en bred utan snarare djup analys. Anledningen till att vi inte använde oss av observationer var att rent praktiskt räckte inte tiden till och avståndet mellan de olika intervjupersonerna var för långt.

En av de svårigheter vi ställdes inför under utförandet av intervjuerna var den osäkerhet vi kände inför våra intervjupersoners språkliga förståelse. Som invandrare kan de svenska språkkunskaperna vara begränsade, något som vi tog i beaktande vid intervjuerna. Vi försökte på ett bra sätt anpassa vårt språk och vår intervjuguide så att det skulle vara lättförståeligt och den önskade informationen skulle nå fram. Tanken var att försöka minimera de eventuella missförstånd som kan uppstå mellan intervjuaren och intervjupersonen, för att kunna få ut så mycket information som möjligt från intervjuerna.

Om ord eller begrepp används som intervjupersonerna inte förstår eller helt kunde sätta sig in i, blir svaren närmast värdelösa och oanvändbara för vår uppsats.

Intervjuerna är inspelade på band och sedan transkriberade. Namnen är fingerade för att säkra anonymiteten. Vi var båda två närvarande vid alla intervjutillfällena som tog 45-60 minuter vardera. Vi har valt att presentera det material vi erhållit från våra intervjuer med citat från våra intervjupersoner. I en del av dessa citat har det skett en viss korrigerings av språket. Detta för att vi anser att det pga. våra intervjupersoners bristande kunskap i det svenska språket kan riskera att förta innehållet.

Enligt Kvale (1997) så bör man förvandla språket i citaten till skriftspråk. Vi anser att det finns starka skäl i denna presentation att förvandla språket. Vi hoppas dock att vi kan göra våra intervjupersoner rättvisa, även om citaten i vissa fall inte är ordagrant återgivna. Det väsentliga är här att innehållet emellertid inte har förändrats. Vidare i texten benämner vi våra intervjupersoner som respondenter.

När vi skulle försöka att besvara våra frågeställningar valde vi att utgå från fem möjliga faktorer eller teman som vi menade kunde ha betydelse för undersökningens syfte. Dessa var integration, religion, politik, arbete och fritid och vänskap. Utifrån dessa områden blev det totalt 22 stycken frågor (se bilaga.).

2.1. Urval

Urvalet består av fyra personer med afrikanskt ursprung och fyra som är födda i Iran. Både män och kvinnor i olika åldrar är representerade i undersökningen och urvalet är icke slumpmässigt utan styrt. Vi ville intervjua både män och kvinnor, någon yngre och någon äldre. Tanken var också att det skulle vara skillnad i sysselsättning mellan de olika personerna, både arbetande, studerande och arbetslösa.

Vi är medvetna om att det faktum att vi känner några av de vi intervjuade kan påverka resultatet. Risken är att för mycket förståelse kan göra att man tolkar svaren i en särskild riktning. Att respondenten också anpassar sina svar för att i viss mån tillfredsställa oss som intervjuare och ge oss de svar de tror att vi vill höra. Ju mer man känner en person, desto bättre intryck vill man vanligtvis göra. Å andra sidan kan det göra det lättare att nå fram till respondenten och få ut så utförliga och ärliga svar som möjligt när man inte är helt främmande för varandra.

2.2. Källkritik

Vi måste förutsätta att våra respondenter har svarat uppriktigt på våra frågor och inte utelämnat alltför mycket information. Det vi har fått fram kan inte utan reservation användas generellt för dessa invandrargrupper eller andra grupper i Sverige o s v. Våra grupper har sina speciella sammansättningar och karaktärer, men det kan även finnas gemensamma nämnare som också stämmer in på andra liknande små grupper.

Vi har försökt begränsa oss och koncentrera oss på några faktorer som kan påverka gruppen inbördes. Vi är medvetna om att det finns en mängd andra faktorer som också är värda att titta närmare på men en avgränsning var nödvändig i detta sammanhang. Våra intervjufrågor och svaren vi fick tenderade emellertid att glida över i en studie om vänskap. Vi försökte trots detta att fokusera på våra frågeställningar.

Våra intervjufrågor var övervägande styrande med undantag för den sista frågan, som var helt öppen. En del av våra respondenter gav korta svar på vissa frågor och det var svårt att få dem att förtydliga eller förklara närmare. Nu i efterhand hade vi velat gå tillbaka och ställt följdfrågor men tiden räckte inte till. Ibland kom de också in på saker som inte riktigt var relevanta för vår undersökning.

2.3. Etiska överväganden

När det gäller etiska överväganden har vi informerat våra respondenter muntligen, innan själva intervjun, om uppsatsens syfte och villkoren för intervjuerna, möjligheten att vara anonym samt var det färdiga materialet kommer att publiceras. Intervjuerna är naturligtvis frivilliga och det finns inget tvång att svara på alla frågor om man inte vill. Uppgifter om en person som deltar i undersökningen ska behandlas med största möjliga konfidentialitet och förvaras på ett betryggande sätt. De uppgifter som samlats om dessa enskilda personer använder vi endast för vårt ändamål.

2.4. Intervjufrågornas relevans

När vi hade gjort våra intervjuer kom vi fram till att några av våra intervjufrågor inte var relevanta, som vi formulerade dem i intervjuerna. Ett exempel på detta är att; eftersom ingen av våra åtta respondenter har kontakt med några av sina gamla vänner från sitt hemland här i Sverige, kunde de inte svara på frågor som handlade om gamla vänner. Detta räknade vi inte med från början. Tanken var att undersöka hur det påverkade en grupp att några lärde känna varandra i sitt hemland och andra träffades här i Sverige.

Exempel två handlade om attityden till svenskar och svenska samhället vilket vi märkte var en alltför svår fråga eftersom de flesta ville ha den förtydligad. Denna fråga faller utanför vår undersökning och vi fick inte ut något väsentligt av svaren.

3. Teoretisk ram

3.1. Teoretiska utgångspunkter

Vi har utgått från ett sociologiskt perspektiv i vår undersökning. En central tankebas är då att människan inte är någon öde ö som kan verka och utvecklas utan påverkan från det övriga samhället och människorna som det består av. Människan är alltså en del av ett sammanhang vilket innebär att hon är en del av både individuella processer och grupprocesser. Samspelet mellan och inom grupper påverkar individen på många sätt. Individen är beroende av att känna tillhörighet i en eller flera grupper. En stor del av individens identitet bygger på den grupp han eller hon upplever sig tillhöra. Det finns en mängd olika faktorer som bestämmer vilka grupper vi vill tillhöra och om gruppen accepterar att vi blir en del av den. Det finns alltså både orsaker till att människor utestängs eller utesluts ur en grupp och att de släpps in. Faktorerna kan vara olika starka beroende på hur de värderas inom en grupp och hur samhället ser ut.

Mer specifikt har vi utgått mycket från Norbert Elias (1999) studie om ”*etablerade och outsiders*”. Vi ville försöka att använda hans tanke att det finns mekanismer för inneslutning och uteslutning inte bara mellan två grupper utan även inom vissa grupper. Några sådana mekanismer han tar upp är maktförhållande och beroendeställning. Inneslutnings och uteslutningsprocesserna är sociala och dynamiska, vilket innebär att de hela tiden förändras och endast uppstår i mötet mellan individer. Processerna är relationella, eftersom de etablerade och outsiders lever i en symbiotisk relation, där makt, beroendestruktur och figuration styrs av interaktion och samhällsstruktur. Basen för gruppens maktställning, enligt Elias, är förmågan till sammanhållning.

De som var nyanlända sågs som ett hot mot de etablerades normer, värderingar och levnadssätt. De nyanlända, outsidersgruppen, utestängdes genom att de inte fick vara med i det sociala umgänget. De etablerade undvek allt socialt umgänge med outsiders och såg ned på dem som en grupp. Utestängningen innebar att de etablerade fick en bekräftelse på sin egen identitet och stärkte sin grupps värde. En annan maktresurs som gav de etablerade möjlighet att upprätthålla skillnaderna mellan grupperna var sammanhållningen inom den etablerade gruppen. Uteslutningen skedde med hjälp av andra starka maktmedel som t ex kontroll och skvaller. Den grupp som äger mest makt, alltså de etablerade, ser sig själv som bättre än de andra på många sätt. Inom varje grupp finns en moralisk hierarki som spelar en stor roll för att etablera och upprätthålla maktskillnaderna. Att en grupp kan hävda en annan grupps underlägsenhet beror på maktrelationen dem emellan. Det handlar om kollektiv bestraffning eftersom du bedöms och behandlas utifrån vilken grupp du tillhör. I grunden är det alltså denna maktbalans som föder spänningar och stigmatisering.

Seija Wellros (1998) konstaterar i ”*språk, kultur och socialidentitet*” att indelningen i ”vi och dom” är en följd av ett förhållande mellan grupper som bygger på konkurrens av något slag. De olika grupperna strävar efter att nå samma mål, men det är bara tillgängligt för den ena gruppen. Detta kan leda till att det byggs upp negativa känslor grupperna emellan. En harmonisk relation mellan två grupper uppstår när dessa gruppers mål är det samma och bara kan uppnås genom samarbete. I sådana fall suddas gränserna ut mellan två grupper som tidigare definierat sig som ”vi och dom”.

Wellros diskuterar också om språkets betydelse för grupptillhörigheten. Hon menar att språket både har inneslutande och uteslutande funktioner. Språket fungerar som en etnisk markör på två olika sätt. Det fungerar dels som något som delar in människor i olika språkgrupper, något som skiljer en språkgrupp från en annan. Samtidigt är det en faktor som får en person att kunna identifiera sig med sin språkgrupp, något som visar vilken grupp han eller hon tillhör språkmässigt. Kommunikationen underlättas genom ett gemensamt språk inom gruppen. Detta eftersom människor som pratar samma språk har samma referensramar att utgå ifrån när de strukturerar och kategoriserar.

Detta innebär vidare att möjligheterna att snabbt och lätt känna igen och tolka även det underförstådda i en situation är större. Å andra sidan kan språket användas som ett sätt att dra gränser och att utesluta andra ur gemenskapen i gruppen. I vissa sammanhang har det ingen stor betydelse om någon bryter på ett annat språk, eftersom vi kan lära känna personen bakom brytningen och inte en representant för en folkgrupp. I negativt laddade sammanhang, där det redan finns fördomar mellan två individer eller mellan två grupper, brukar det vara tvärtom. När olikheterna får tydliga etniska förtecken växer klyftan mellan ”vi och dom”. Då kan språket fungera som ett tecken på grupptillhörighet och användas för att markera gränser.

Tuula Helne (2001) skriver i *"innanför, på gränsen, utanför"* om marginalisering att begreppet grundar sig på en dubbel gränsdragning. Alla begrepp är uteslutande i förhållande till andra begrepp, exempelvis ordet vi/oss från de andra, från dem som är bortom gränsen. Ordet marginalisering används också för att markera en gräns. Marginalisering innebär att man drivs till gemenskapernas gränser, inte utanför dem. Detta sker antingen av sig själv eller att någon driver de här människorna mot gränserna. Ordet exklusion betyder att hålla någon utanför som redan är utanför eller att stöta ut någon som är innanför. Marginalisering handlar framför allt om normalitetens rum och gränser. De gränser som dras då man använder begreppet marginalisering kan alltså vara antingen sociala, spatiala eller symboliska, eller alla tre samtidigt.

Tuula Helne beskriver vidare om olika gränser:

"Gränser som verkar ogenomträngliga och strukturella är ändå inte oföränderliga, utan de uppstår i vår interaktion med andra människor. De är alltså relationella. Ändå finns det skillnader mellan olika gränser" (s 210-220).

Hon menar att man kan skilja mellan gränser och stängsel eftersom den ena är öppen medan den andra är sluten. Båda är däremot viktiga arenor för den sociala kontrollen och normsocialiseringen. En gräns är en plats för mötande, interaktion, förflyttning, tävlan och kamp. En gräns kan ändå bli ett medel för segregation, till ett stängsel.

Vi har även använt oss av Gillis Herlitz eftersom han tar upp teorier kring kommunikationen mellan människor med olika kulturer.

Två andra författare som vi vill ta upp är Reza Eyrumlu, som beskriver hur iraniers situation är i Sverige och Elsie C Franzén som skildrar det egna språkets betydelse.

3.2. Centrala begrepp

Integration

Begreppet integration är ett i samhällsdebatten ofta använt men inte helt oproblematiskt begrepp. Det används för att beteckna tre olika förhållanden, som delvis sammanhänger med varandra. Social integration handlar i första hand om att människor kan mötas över de kulturella, etniska och språkliga gränserna i gemensam informell och inte påtvingad samvaro på fritiden, i föreningslivet i utbildning och arbetslivet. En välfungerande social integration förutsätter att människor inte utesluts från informella sociala nätverk på grund av fördomar. Vidare används det om såväl samhället som helhet som om grupper och individer.

Förhållandet mellan en helhet och dess delar. Inom sociologin handlar det om samhällets sammanhållning, för kulturella och etniska minoriteter. Framför allt utrikes födda och deras barn. Vår betydelse av integration i detta sammanhang är delaktighet och deltagande i samhällets sfär, utan krav på att den kulturella sfären måste förändras (SOS-rapport 1999:6).

Marginalisering

Begreppet marginalisering återfinns både inom sociologisk och socialpsykologisk/psykologisk teoribildning, men med olika innebörder. Begreppet betecknar en situation på marginalen mellan att vara socialt och ekonomisk förankrad i samhället och att vara utslagen. Marginalisering skall inte förväxlas med vare sig utslagning eller utanförskap. Människor i en marginaliserad position löper dock större risk än andra att slås ut. Vissa kategorier är mer utsatta än andra. Ungdomar och invandrargrupper hör till de mest utsatta.

Det sociologiska begreppet marginalisering tenderar att avse en mer eller mindre påtvingad tillvaro i en social gränsszon (SOS-rapport 1999:6).

4. Undersökningen

4.1. Presentation av respondenterna (intervjupersonerna)

I detta delkapitel kommer vi att göra en kort presentation av de åtta respondenterna som har medverkat i vår undersökning. Det är deras tankar och ord som har byggt upp och format uppsatsen och bidragit till att göra den intressant. Namnen har som vi nämnde fingerats och för att göra det något lättare för läsaren har de afrikanska respondenterna fått namn som börjar på A och iraniernas namn börjar alla med I.

De fyra afrikanerna är dessa:

Albert är 23 år och kommer från Algeriet. Hans modersmål är arabiska och hans vistelsetid i Sverige är ett år. Just nu läser han svenska för invandrare (sfi).

Alfred är 39 år och kommer från Liberia. Hans modersmål är engelska, men de har även ett stamspråk som kallas grebo. Hans vistelsetid i Sverige är femton år och han har för närvarande en praktikplats genom arbetsförmedlingen.

Anna är 33 år och kommer från Kongo. Hennes modersmål är franska, men de har även ett stamspråk som kallas lingala. Hon har vistats här i Sverige i fem månader och har börjat läsa svenska för invandrare (sfi).

Anders är 34 år och kommer från Tunisien. Hans modersmål är berberska och även arabiska. Han har vistats i Sverige i sju år och är arbetslös sedan en tid.

De fyra iranierna:

Isa är 34 år, är gift och har två barn. Hon kom till Sverige 1997 och hon hjälper sin man att driva en tobaksaffär.

Ivan är också 34 år och är affärsägare sedan ett antal år tillbaka. Han har varit i Sverige i 11 år.

Isak är 28 år och har varit i Sverige i fyra år. Han är arbetslös för tillfället och är gift med en svensk tjej.

Ilon är 30 år och har också varit här i fyra år. Han är också tillsammans med en svensk tjej och letar för tillfället efter arbete.

4.2. Faktorer

4.2.1. Integration

Sammanfattning på frågan:

När det gäller vilken eller vilka vänner som står våra respondenter närmast fick vi mycket skiftande svar:

Av afrikanerna var det bara en person som svarade att de gamla vännerna fortfarande är de som står dem närmast. De andra tre nämnde nya bekantskaper som de viktigaste i deras liv just nu. Dessa nya vänner är både från samma ursprungsland som de själva, men också svenskar eller av annan nationalitet. Ingen av iranierna nämner någon gammal vän som den viktigaste för dem. Tre av iranierna anser inte att de har någon vän som står dem närmare än någon annan, medan den fjärde tycker sig uppleva en viss skillnad.

Afrikanerna

Albert, säger att det är de gamla vännerna som står honom närmast fortfarande.

För Alfred däremot är det en svensk värdfamilj som kommit att bli hans närmaste vänner och han beskriver relationen till dem så här:

"Vi delar nästan allt; hemligheter, svårigheter, sorg o s v."

Anna uppgav en afrikansk man som hon träffat här som den närmaste av hennes vänner.

Anders menar att det självklart är de nya vännerna som står honom närmast, eftersom de finns tillgängliga hela tiden. De andra vännerna har han enbart kontakt med per telefon.

Iranierna

Isa svarar att det inte finns någon skillnad mellan hennes olika vänner när det gäller hur betydelsefulla de är.

Ivan anser även han att det inte går att dela upp vännerna utifrån hur nära de står honom.

Isak säger att han tycker det är skillnad mellan olika vänner. Han har bara en iransk nära vän.

Ilon anser inte att det är någon av hans vänner som står honom närmare, eftersom han har en gräns gentemot alla. Han förklarar att han har många bra kompisar men ingen riktig vän med hans mått mätt. Kompisar har man bara roligt med och ingenting annat, medan en vän finns med i alla situationer i livet.

Sammanfattning:

På frågan om hur de anpassat sig till svenska samhället i förhållande till sina vänner fick vi olika svar: Tre av afrikanerna tycker frågan är svår att svara på, de visste inte riktigt. Av de fyra iranierna är det två av dem som tycker att de anpassat sig mer än sina vänner, en som tvärtom anser att hans vänner hade anpassat sig lite mer än han själv. Den fjärde upplevde inte att det fanns någon skillnad mellan henne och hennes vänner, när det gäller graden av anpassning.

Afrikanerna

Albert har ännu inte fått några nära vänner här och kan därför inte svara på frågan.

Alfred menar att det är svårt för honom att säga hur mycket hans kompisar har anpassat sig. Detta eftersom anpassning, enligt honom, är något som man upplever själv, hur man tänker om sig själv i förhållande till ett nytt samhälle. Han menar dock att religionen har betydelse för hur mycket man kan anpassa sig. En del av hans muslimska vänner har svårare att anpassa sig och det menar han beror på att muslimer inte har tillgång till så många moskéer där de kan träffas och umgås. Det är betydligt lättare att vara kristen i Sverige, anser han.

Anna tyckte det var lätt att anpassa sig men svårt med språket.

Anders menar att vistelsetiden i Sverige inte har så mycket att göra med hur mycket man har kunnat anpassa sig. Han menar att det är individuellt hur man är som person och om man vill acceptera svensk kultur, eller inte.

Iranierna

Isa upplever att hon och hennes vänner har anpassat sig i lika stor utsträckning till vårt samhälle.

Ivan upplever att han anpassat sig lite mindre än sina vänner eftersom han har svårt att svälja allt i den svenska kulturen och acceptera att bli dåligt bemött.

Isak menar att han anpassat sig mer jämfört med sina iranska vänner eftersom han är gift med en svensk tjej. De vill inte acceptera svensk kultur, menar han. Han anser också att det beror lite på hur gammal man är och hur länge man har bott i Sverige.

Ilon menar att ingen av hans vänner har kunnat anpassa sig helt till svenska samhället. Detta därför att de ofta jobbar hos släktingar, vänner och andra iranier. Det leder till att de inte får

svenska arbetskamrater och att de har mycket kontakt med familj och släktingar, som också pratar persiska. Han upplever att han har kunnat anpassa sig bättre till svenska samhället än vad han vänner har kunnat eller velat, eftersom han inte enbart umgås med andra iranier. Han säger också att invandrare anpassar sig lättare till kulturer som ligger närmare deras egen.

Sammanfattning på frågan:

De tre afrikanska männen upplever inte att de har förändrats efter att de kom till Sverige, medan den afrikanska kvinnan anser hon har förändrats en hel del jämfört med när hon bodde i Afrika.

Alla iranier uppger att de har förändrats mycket sedan de kom till Sverige, men de tar alla upp olika saker.

Afrikanerna

Albert säger att han inte har förändrats fram till nu eftersom han inte fått några nya nära vänner här i Sverige. Efter en tid här i Sverige kan man påverkas av sina vänner och den svenska kulturen, menar han.

Alfred, menar att han är samma person hemma som på arbetet eller när han tränar ungdomar i fotboll. Han tar också upp språket som en positiv förändring; det var svårt de första åren, men när han lärde sig mer svenska blev det lättare.

Anna pratar om att man respekterar tiden mer i Sverige och hon har fått lära sig att hantera mer information. Hon menar att det finns mycket service och det finns lagar och regler för allt, allt är reglerat och kontrollerat, vilket hon tycker är bra. Hon nämner också att naturen är mer respekterad här i Sverige än i henne hemland.

Anders den siste av afrikanerna anser att han inte har förändrats nämnvärt sedan han kom hit. Han nämner också att han har fått mer respekt till samhället, andra människor och till sig själv genom att få goda kunskaper om just sådana saker.

Iraniererna

Isa berättar om hur hon förändrats i Sverige. Hon säger att hennes självförtroende ökat betydligt eftersom hon behandlades med respekt här till skillnad från i sitt hemland. Hon känner sig friare i Sverige jämfört med hur det var i hennes hemland.

Hon upplever också att hon lärt sig av svenskar att ha bättre balans mellan känsla och förnuft, när det gäller parrelationer, vänskapsrelationer och det mesta i livet.

Ivan håller med om att det är mindre komplicerat och enklare att leva i Sverige jämfört med i Iran. Han menar att hans personliga inställning har förändrats här.

Även sättet att leva och synen på livets mening har ändrats för honom. Han upplever att han blivit lugnare och mer sansad än tidigare.

Isak säger att han har förändrats avsevärt. Han har blivit mer självständig och är inte längre så bortskämd som tidigare då hans mamma tog hand om honom. Han upplever att han har lärt sig mycket här i Sverige.

Ilon tycker att han har förändrats mycket sedan han kom till Sverige. Han har lärt känna sig själv mer eftersom han upplevde mycket stress den första tiden här och lärde sig hantera nya situationer.

Sammanfattning av frågan:

Alla fyra afrikaner tycker att språket har stor betydelse för vilka vänner man väljer.

De flesta iranier, tre av fyra, tycker också att språket är viktigt eller mycket viktigt för vilka de umgås med. Det spelar ingen roll vilket språk man talar bara man förstår varandra, menade några.

Afrikanerna

Albert, säger att språket spelar en stor roll när man lär känna nya vänner.

Det är svårt att förstå varandra om man inte talar samma språk, menar han.

Alfred, berättar om en person som han träffade när han gick och läste svenska på en folkhögskola. Denne skolkamrat, som är svensk, läste engelska, vilket gjorde att de kommunicerade genom att Alfred pratade engelska och hans nye vän svenska.

På så vis fick de språklig träning båda två. Kontakten ledde till vänskap och fortfarande består. Han pekar på att språket är viktigt och att ju fler språk man kan desto lättare är det att få kontakt med andra. Kan man t ex engelska så klarar man sig bättre innan man är tillräckligt säker på det svenska språket. Språkets betydelse handlar bara om att förstå varandra, inte om att välja bort vissa människor.

Anna anser också att språket har betydelse för vilka vänner man väljer.

Anders tycker att det inte spelar någon roll vilket språk man talar, utan det som är viktigt är att man förstår varandra. Han säger att:

"Svenska språket kan spela en stor roll mellan utlänningar och svenskar."

Anders fortsätter: *"det är som en nyckel till det svenska samhället"*.

Iranerna

Isa berättar att hon sökte sig till andra som kunde hennes modersmål, persiska, den första tiden i Sverige, eftersom hon kände sig ensam och det var det naturligaste för henne. Å andra sidan ville hon efter ett tag umgås mer med svenskar för att träna sig mer på svenska. Trots att hon varit i Sverige i sex år skäms hon fortfarande när hon pratar med en svensk och tycker att hon talar dålig svenska. Språk kan betyda trygghet och tröst i vissa situationer. När man behöver tömma sig på känslor och dela med sig av sina upplevelser, är språket viktigt, enligt Isa.

Ivan pratar om att de som inte kan svenska i dagsläget har inga möjligheter till kommunikation, vilket innebär att de går miste om kontakt med svenska vänner.

Isak säger att det inte spelar någon roll om någon pratar svenska eller persiska inom gruppen. Det är inte heller någon skillnad mellan olika dialekter, anser han.

Ilon menar också att språket har en mycket stor betydelse. När man inte kan svenska, eller ett annat språk som engelska t ex tvingas man att umgås med iranier. Han menar att han har *"hittat kulturen mellan svenskar,"* att det enda som krävs för honom för att anpassa sig mer till svenska samhället, är att förbättra sin svenska. Ilon trivs i regel bättre med svenskar än med iranier.

4.2.2. Religion

Sammanfattning på frågan:

Hälften av afrikanerna tycker att religionen har betydelse i deras liv. De andra två anser tvärtom att den inte är så viktigt för dem. Resultatet var detsamma bland de fyra iranierna, två tyckte att det hade betydelse och de andra två att det inte hade det.

Afrikanerna

Albert, som är muslim, menade att religionen är viktig i hans liv. Religionen är det som håller ihop samhället och allt i livet. Han anser att någon har skapat oss människor och denna någon är gud. Religionen innebär också att det finns regler som man måste följa.

Alfred, som är kristen, svarar att religionen inte bestämmer så mycket i hans liv. Han är inte så strängt religiös, eftersom han inte går till kyrkan annat än vid högtider.

För Anna som också tillhör kristendomen, betyder religionen mycket. Hon säger att det är gud som har skapat hela livet och att vi lever under hans makt.

För den av afrikanerna som inte är troende, Anders, har religionen självfallet ingen betydelse. Hans negativa upplevelser i sitt hemland när det gäller krig, politik och liknande påverkade honom. Han fick därför svårt att tro på någonting efter det.

Iranierna

Isa, som tillhör Bahai, beskriver sin religion som mycket betydelsefull i hennes liv. Gud är för henne allt. Hon lever för honom och får hopp och hjälp av honom. Hon säger att hon inte är någonting utan gud.

Ivan, som också är medlem i Bahai-samfundet säger att religionen har förändrat hans liv avsevärt. Han konverterade från Islam till Bahai och sätter ett högt värde på att tillhöra denna religion. Religionen är som ett rättesnöre som talar om för människan hur hon ska se på världen, på livet och hur man ska behandla varandra.

Isak är muslim men inte strängt religiös. Han utövar inte sin religion genom att be fem gånger om dagen. Han avstår inte heller från alkohol. Enligt honom bör man inte låta sig styras av religionen. Han uttrycker det så här:

"Religionen kan inte bestämma över mig. Jag måste tänka själv och sedan bestämma. Det är inte bra att gå efter vad som står i en bok."

Ilon som inte tillhör någon religion, tycker inte att religionen har någon betydelse för honom. Han accepterar alla religioner, men vill inte begränsa sig till att bara tro på en religion.

Sammanfattning på frågan:

Tre av afrikanerna anser inte att det har betydelse vilken religion som deras vänner tillhör.

Kvinnan från Afrika sa däremot att det är viktigt att tillhöra samma religion.

Ingen av iranierna var av åsikten att religionstillhörigheten spelar roll för vilka vänner man väljer.

Afrikanerna

Albert menar att alla människor är lika oavsett vilken religion de tillhör.

Nästan alla av hans gamla vänner är muslimer liksom han själv, men han har ingenting emot att få vänner som tror på andra religioner.

Alfred anser att det inte är viktigt att hans vänner tillhör samma religion som honom själv, kristendomen.

Anna tycker däremot att hennes vänners religiösa inställning har betydelse.

Anders lägger ingen vikt vid vad hans vänner har för religionstillhörighet. Bland hans vänner finns alla möjliga religioner representerade.

Iranierna

Det spelar någon roll vad ens vänner har för religion, anser Isa.

Ivan säger också att alla människor är lika och att det inte har någon betydelse vilken religion de tillhör.

Isak berättar att han har kompisar som tror på en annan religion än han själv gör. Han menar att han ser alla som människor och att deras tro inte spelar någon roll.

För Ilon är det personligheten som är det viktigaste och inte religionstillhörigheten.

Sammanfattning på frågan:

Bland afrikanerna var det de tre männen som svarade att religionens betydelse inte ökat för dem personligen sedan de kom till Sverige. För den kristna kvinnan från Afrika har däremot religionen kommit att betyda mer här jämfört med i hemlandet. Ingen av iranierna anser att de blivit mer religiösa sedan de kom till Sverige. En av dem menar att det inte skett någon förändring. En annan menar att Islam fått mindre betydelse för honom nu än tidigare. En tredje berättar att religionen först sjönk i betydelse och ökade sedan igen.

Afrikanerna

Albert svarar att religionen har en lika stor roll i hans liv som tidigare.

Alfred menar att religionen snarare har minskat i betydelse sedan han kom till Sverige. Han har inte lika stark tro längre. Religionen kan innebära att människor dödar varandra i hans hemland, säger han. Så är det inte i Sverige. Därför känner och tycker han att samhället här är mer uppbyggt för honom, då det gäller religionen.

Anna upplever däremot att religionens betydelse är oförändrat stor eller har ökat sedan hon kom till Sverige.

Anders menar att religionen har samma betydelse för honom i Sverige som i hemlandet. Vidare menar han att han inte vill följa de religiösa regler som finns. Han undviker helst att läsa eller se på tv om religion. Han anser inte att det hjälper att diskutera religion om man skall lösa världsproblem.

Iranierna

Isa svarar att hon upplever religionens betydelse för henne som oförändrad. Religionen har alltid haft samma del i hennes liv när hon bodde Iran och nu här i Sverige.

Ivan berättar att först när han kom till Sverige fick religionen mindre betydelse än tidigare. I hans hemland, Iran, fanns det bara en tillåten religion. Den islamiska regimen förbjöd alla andra religioner och straffade de som avvek från den islamiska tron.

I Sverige kunde han slappna av och inte bry sig om att följa en mängd religiösa regler.

Efter ett tag upptäckte han att religionen är något som han behöver. Den vägleder en till att lättare kunna hitta sig själv.

Isak menar att religionen fått mycket mindre betydelse för honom eftersom han kommer från en religiös familj. Här i Sverige omges han inte av religiösa personer och måste inte följa några regler. Familjen har dock inte påverkat honom konstaterar han samtidigt. Han anser inte att religion är något positivt.

Ilon svarar att det inte skett någon förändring när det gäller religionens betydelse för honom.

Sammanfattning på frågan:

Gemensamt för alla afrikaner är att de diskuterar religiösa frågor, men inte så ofta och inte så regelbundet. När det gäller de fyra iranierna så fick man känslan av att de diskuterade något oftare om religion.

Afrikanerna

De tre första av afrikanerna, Albert, Alfred och Anna svarade bara att de diskuterar religion och gud ibland.

Anders, den fjärde, förklarar varför han helst tar avstånd från sådana diskussioner:

"De skapar bara propaganda, sådana diskussioner, t ex med folk som inte förstår vad det betyder." Det är bra för människor att ha en tro, men för honom har det ingen betydelse.

Han menar att alla får samma bemötande av honom oavsett vilken religion de tillhör. Det väsentliga är deras personlighet och hur de behandlar honom.

Iranierna

Isa nämner bara att hon och hennes vänner pratar mycket om religion och religiösa frågor. (Hon syftar nog på de möten som hon har med de andra Bahaimedlemmarna.)

Ivan svarar att han diskuterar religion om det blir aktuellt. Han poängterar också att han aldrig skulle pressa någon att diskutera religion som inte är intresserad.

Isak säger att han inte diskuterar dessa frågor med sina persiska vänner, men däremot med sina svenska vänner, inklusive sin svenska fru. Detta eftersom de inte tror på gud, vilket han gör. Olika åsikter gör att det oftare uppkommer anledningar att utbyta åsikter och det blir intressantare diskussioner.

Ilon anser att det är bättre att inte diskutera religion därför att hans erfarenhet skiljer sig mycket från de andra i vänkretsen.

4.2.3. Politik

Sammanfattning på frågan:

När det gäller politiska frågor fick vi olika svar från afrikanerna. Två av dem svarar att de inte brukar diskutera politik. En att det händer ibland och en att det pratas mycket politik i hans umgängeskrets. Av iranierna svarade tre att det inte händer ofta att de diskuterar politik, och en av dem menar att det beror på vad som händer i samhället. Den fjärde säger att hans fru tycker om att diskutera politiska frågor, så det gör de ofta.

Afrikanerna

Albert berättar att han ibland brukade diskutera politik i sitt hemland, men inte här.

Alfred svarar att det pratas mycket politik på hans arbetsplats och att politik omfattar allt i våra liv, så det berör alla. Allt är politik, enligt honom. Politik är inte bara vad statsministern gör utan det handlar om alla människors vardag, menar han.

Anna svarar enbart nej på frågan och har ingen mer kommentar.

Anders säger att det händer någon gång men inte hela tiden.

Iranierna

Isa svarar kort: *"Nej, inte så mycket."*

Ivan tar upp frågan om man ska kräva att invandrare ska klara en språktest för att kunna få olika möjligheter i samhället, få bidrag osv. Han säger vidare att detta inte berör honom personligen eftersom han har arbete och kan klara sig själv bra, men det är en stor sak för gamla, sjuka och arbetsförhindrade att kunna delta i sådana kurser.

Isak säger: *"O ja, min fru älskar att prata om politik."*

Ilon brukar inte heller diskutera politik ofta med sina vänner.

Sammanfattning på frågan:

Två av afrikanerna anser att det har betydelse vilka politiska åsikter deras vänner har, medan de andra två inte anser att det har någon större betydelse. När det gäller de fyra personerna från Iran är det tre som anser att det inte spelar någon roll för vänskapen, vad man sympatiserar med politiskt. Den fjärde, Ilon, tycker att det har en ganska stor betydelse.

Afrikanerna

Den ena av afrikanerna, Albert, tar upp att det har stor betydelse och att han och hans vänner ofta pratar om den muslimska regimen och politiken i hemlandet Algeriet.

Alfred säger att det spelar roll eftersom olika partitillhörighet kan skapa konflikter och öka klyftor mellan människor. Det är fel att döma någon eller göra någon illa för deras politiska åsikter.

Både Anna och Anders anser inte att det spelar någon roll vad deras vänner har för politiska åsikter.

Iranierna

Isa svarar att hennes vänners politiska inställning absolut inte är av vikt för henne.

Ivan menar däremot att det har stor betydelse, 70 % ungefär. Han menar att han skulle ha svårt att umgås med någon som har motsatta åsikter än honom själv. Det skulle då vara dubbelmoral. Han anser samtidigt att:

”Man ska inte utnyttja sina vänner genom att sluta vara vänner när man inte är överens.”

Isak tycker inte att det spelar någon roll därför att politik är någonting personligt. Det är bara med sin fru som han brukar diskutera sådana frågor. När han är med sina vänner brukar han undvika politik eftersom det skapar konflikter mellan de som har olika åsikter. Detta gäller speciellt hans iranska vänner.

Ilon säger att han accepterar alla politiska åsikter förutom ett särskilt parti, Mogahedin, som var verksamma i Iran tidigare. (De är nu aktiva i Irak, Sverige och vissa andra länder, berättar han). Sympatisörerna för detta parti är väldigt aggressiva och fanatiska. Man kan därför inte ha förtroende för dem.

4.2.4. Arbete och fritid

Sammanfattning på frågan:

Av de fyra från Afrika anser hälften att valet av vänner påverkas av om man arbetar eller inte eller är student. De andra två tyckte inte att detta var en viktig faktor i sammanhanget. Av de fyra respondenterna från Iran var det tre som svarade att det har betydelse för dem och en sa att det inte har det.

Afrikanerna

Den förste afrikanske mannen, Albert, tycker inte att det spelar någon roll för vänskapen vad man gör, om man jobbar eller studerar. Det är samma vänskap ändå, den förändras inte.

Alfred, menar att det har stor betydelse om man arbetar eller går i skolan.

Detta för att skolkamraterna upplever han som mer öppna än vad hans arbetskamrater har varit. I skolan har man tid och möjlighet att utbyta erfarenheter och åsikter. På arbetsplatsen är det enligt honom mer konkurrens vilket påverkar folk negativt. På arbetsplatser där man arbetar vid maskiner har man inte så mycket kontakt med andra anställda. Skolkamraterna är därför viktigare för honom, men det är naturligtvis bra att ha arbetskolleger också.

Anna svarar att det är viktigt att välja vänner som har ett arbete eftersom de kan ta hand om sig själva och vänskapen blir då lättare.

Anders säger att vänskapen aldrig kommer att förändras pga. om han arbetar, går i skolan eller är arbetslös. De vänner han har kommer han att behålla, men däremot finns det alltid plats för nya kompisar, sådana som är mera tillfälliga och inte lika nära.

Iranierna

Kvinnan från Iran, Isa, menar att man träffar nya vänner när man går i skolan som man inte skulle träffa annars.

Ivan tycker att det har stor betydelse eftersom han inte hade så många kompisar när han gick i skolan här i Sverige. Han var en hårt arbetande student och valde att inte ha så mycket kontakt med sina klasskamrater. Detta eftersom de hade olika inställning till skolan och studierna överhuvudtaget. Han menar att han var där för att lära sig något medan de andra inte tog skolan på lika mycket allvar. För honom var det inga riktiga kompisar som man kunde umgås med efter skoltid.

Den yngste, Isak, anser det vara viktigt att hans kompisar är intelligenta och att man kan lära sig saker av varandra. Vad de gör spelar ingen roll, men man märker fort *"om de har något där uppe"* eller inte.

Ilon, tycker inte att det har någon betydelse alls vilken utbildning eller vilket arbete hans kompisar har.

Sammanfattning på frågan:

Afrikanerna tycker inte att det har någon betydelse vilken akademisk bakgrund och yrkeserfarenhet som deras vänner har, med undantag för Anna.

Av iranierna svarade två att det inte har någon betydelse och de andra två att det kan ha en viss betydelse.

Afrikanerna

För den förste av afrikanerna, Albert, har det ingen betydelse därför att alla människor är lika i hans ögon.

Den andre, Alfred, lägger inte heller stor vikt vid denna faktor. Det säger inte så mycket om en person vad han eller hon har för papper att visa upp, betyg, arbetsintyg osv. Man kan ha en gedigen utbildning men ändå inte få jobb. En person kan vara lämplig trots att han eller hon saknar utbildning. Han menar att det naturligtvis är ett krav från arbetsgivare, politiker m fl, men att det inte är viktigt för honom personligen om hans vänner är akademiker eller inte.

Anna anser däremot att det är viktigt att de hon umgås med har utbildats rätt. Då har de bra argument och kan diskutera. De kan även hjälpa varandra med sin kunskap. Någon som inte har utbildning kan inte diskutera på lika intellektuell nivå, utan bara prata om vardagliga saker.

För Anders har det ingen betydelse om hans vän är läkare eller arbetslös, men han tycker däremot det är bra om hans vänner har ett bra jobb och ett bra liv.

Iranierna

Isa svarar att hon älskar alla människor men om hon kan välja kompisar så föredrar hon de som kan lära henne någonting. De behöver inte ha bra status, men det är bra om de man umgås med är lite utbildade och har ett bra jobb. Man kan då lära av varandra och växa som person.

Ivan anser också att det har en viss betydelse eftersom han inte enbart kan ha vänner utan utbildning. Han tycker det hänger ihop; är man välutbildad så har man en bättre inställning till livet och man lever ett bättre liv. Man har inte heller så konstiga tankar eller mening med livet. Han säger också att han tror att hans vänner också kräver detta av honom.

Isak säger först att han inte vet. Hans svenska fru förklarar då hur hon tror att han tänker och han instämmer då. För honom spelar det ingen roll vad man har på papper men man märker om en person är vettig eller inte. Läkare eller städare kvittar, men det är viktigt att kunna diskutera med sina vänner.

Ilon svarar att det inte påverkar kontakten med vännerna om de arbetar, går i skolan eller är arbetslösa.

Sammanfattning på frågan:

De flesta av afrikanerna, Albert, Anna och Anders, svarar att de inte har någon särskild kontakt med någon förening där de träffar andra från samma land. En av dem, Alfred, är emellertid aktiv i flera olika föreningar. Ingen av de fyra iranierna har för tillfället kontakt med någon sådan förening.

Albert, uppger att det inte finns någon förening där han bor, men att han ibland spelar fotboll med andra som också kommit hit.

Alfred som är bosatt i en större stad än de andra tre är medlem i ett antal föreningar där han träffar andra afrikaner, i både Lund, Stockholm och Halmstad. Han tränar även invandrarungdomar i fotboll, men ingen av dem är från samma land som honom själv. Däremot umgås han en hel del med en latinamerikansk man. Han berättar att han bodde i Sverige i nästan fem år innan han träffade någon från samma land som honom själv.

Han träffade mest svenskar innan dess och det spelar ingen roll för honom vilket land man kommer ifrån.

Anna är inte med i någon förening men däremot träffar hon andra afrikaner på biblioteket, där de brukar *"prata lite och ta en kopp kaffe och se andra folk"*.

Anders svarar att det inte finns någon kulturförening eller liknande för personer från samma land som han själv (Han nämner dock en fotbollsförening han är med i).

Iranierna

Tre av iranierna, Isa, Ivan och Isak, svarade enbart nej på frågan.

Den fjärde, Ilon, berättar att han hade lite kontakt med en förening för iranier men beslutade sig för att inte gå dit längre efter en tid. Anledningen säger han är att man inte kan lita på människorna där. Det är chefen som bestämmer allt och måste tjäna pengar, vilket påverkar föreningen negativt. Kompisar, släktingar och vänner blir medlemmar och måste betala en avgift för chefens skull.

Sammanfattning på frågan:

Alla afrikaner berättar att de träffar andra från samma land eller kontinent som de själva på olika sätt. Ingen av iranierna har någon regelbunden och organiserad kontakt med andra iranier.

Afrikanerna

Albert har kontakt med några andra afrikaner bl a genom fotbollen eller att de samlas och tittar på nyheterna på tv och diskuterar. Det finns även en liten livsmedelsaffär som drivs av utlänningar där några brukar träffas. De har språket gemensamt, vilket gör umgänget lättare.

Alfred får kontakt med andra afrikaner genom fotbollen. Krogen är också ett ställe där man kan träffas ibland, berättar han, men det finns ingen speciell träffpunkt. Han tror att om det skulle finnas en sådan träffpunkt för afrikaner skulle nog svenskar bli rädda. Media svartmålar ofta mörkhyade, visar mest de som är kriminella, missbrukare o s v. Många svenskar tror därför att alla afrikaner är sådana. Han menar att det ligger lite sanning i bilden, men att den är mycket generaliserande och till viss del överdriven. Han har aldrig rökt en cigarett t ex, vilket han menar förvånar svenskar mycket.

Anna får kontakt med andra afrikaner genom att de träffas ibland på skolan.

Anders berättar att han träffar andra afrikaner när han spelar fotboll eller när de festar tillsammans. Folkhögskolan, där han gick var också en mötesplats där han kunde träffa andra från Afrika. Han tror att invandrare söker sig till varandra överallt.

Iranierna

Isa berättar att hon gick till en förening två, tre gånger när hon bodde i Stockholm. Hon slutade att gå dit eftersom det mest fanns äldre människor där och det var inte så roligt för henne. Det gav henne ingenting och dessutom säger hon att *"iranier överdriver"*. Vidare säger hon att man inte känner sig fri om man går till en förening med speciella program. Hon tar upp ett exempel om en dansklass som hon uppskattade först, men där de andra kvinnorna såg ner på henne och moraliserade eftersom hon hade lämnat sina barn hemma och skrattade och skojade med andra män.

Ivan berättar att han bara hade sin familj i början som tog hand om honom. Han säger att han inte var rädd för att ha kontakt med samhället och andra människor. Som han berättade innan gick han och läste sfi och började sedan på komvux, men iranierna där betydde inte så mycket för honom. De umgicks inte privat.

Isak säger att han inte träffade så många andra iranier därför att han ville anpassa sig till samhället och börja jobba och göra rätt för sig. Det är bara några iranier som han säger hej till och träffar ibland. Detta eftersom han ville lära sig svenska bättre och svensk kultur. Det var inte så intressant med den egna kulturen, eftersom han är så bekant med den. *"Det är inget speciellt att träffa andra iranier här"*, anser han.

Ilon säger att han inte trivs så bra med andra iranier, därför att många är psykiskt sjuka, isolerade, tänker bara på pengar eller har andra problem.

4.2.5. Vänskap (övriga frågor)

Sammanfattning på frågan:

Vad har du och dina vänner gemensamt, så svarade afrikanerna mycket olika; samma intressen, samma språk, samma värderingar och syn på livet var några exempel.

När det gäller iranierna tar de upp saker som; religionen, respekt för varandra, pålitlighet, synen på vänskap, att dela sorg och glädje och positiv vänskapsrelation.

Afrikanerna

Albert har inga vänner här, men de tidigare gamla vännerna hade det gemensamt att de pluggade och jobbade tillsammans. De som bodde nära varandra träffades två, tre gånger i veckan.

Alfred säger att han och hans vänner äter och dansar mycket, när de inte sitter och pratar tillsammans. Fotbollen är också en viktig gemensam nämnare.

För Anna är det språket som är gemensamt för henne och hennes vänner. Det är även att de har samma kultur som gör dem till en grupp.

Anders tycker att frågan är svår men svarar att det är flera saker, intressen som de har gemensamt. De har också liknande värderingar och samma syn på livet ungefär.

Iranierna

Isa menar att religion är något hon har gemensamt med några av sina vänner. Hon tar också upp att de alla är ärliga mot varandra. När de umgås skrattar de tillsammans och har respekt för varandra. De brukar vara intresserade av samma saker, och hitta saker att göra som alla tycker om. Det är viktigt att man kan räkna med sina vänner i vått och torrt, att de inte försvinner eller tröttnar när man har lite svårare perioder. Det gör att man känner sig starkare, mer som en familj, menar hon. Hon berättar att vännerna har varit en mycket stor del i hennes liv sedan hon kom till Sverige. När man inte har sin familj nära till hands letar man efter vänner som kan fylla det tomrummet. Hon beskriver mycket kring sin situation och första

tiden i Sverige. Kanske hon menar att invandrare har liknande berättelser, svårigheter och problem gemensamt.

Ivan säger att det han har gemensamt med sina vänner är att ha roligt och skratta. Han menar också att man även delar bekymmer och svårigheter med sina vänner.

Isak tar upp intresset för mat som något han och hans vänner har gemensamt.

Ilon menar att han inte har så mycket gemensamt med sina vänner förutom en vän/kompis. Deras relation är ömsesidigt positiv, eftersom de inte försöker att utnyttja varandra och han säger vidare att *"hon förstår mycket"*.

Sammanfattning:

Vi frågade om det har betydelse från vilken del av Iran respektive Afrika som ens vänner kommer ifrån? Samtliga afrikaner svarade att det inte har någon betydelse varifrån vännerna kommer, däremot hade några av dem andra krav. Iraniernas svar skiljde sig åt en hel del; två tyckte absolut inte att det spelade någon roll, en att det hade ganska stor betydelse, och en fjärde ansåg att det hade en viss betydelse.

Afrikanerna

Albert tycker inte att det innebär några hinder för vänskap om man har samma religion, språk och regler så är det lätt. Pratar man däremot olika språk blir det svårare.

Alfred svarar att det inte spelar någon roll så länge hans vänner respekterar och accepterar honom. Även han tar upp svårigheten med språket.

Anna säger att det inte finns några gränser. Det viktiga är språket, som öppnar dörrar till kulturer och andra människor. Kan man t ex både svenska och engelska klarar man sig mycket bättre och kan få fler kontakter.

Anders hävdar att det inte har någon som helst betydelse för honom varifrån man kommer.

Iranierna

Isa anser att det ibland kan vara skillnad på folk beroende på varifrån i Iran de kommer.

"Man kan inte umgås med iranier bara för att de är iranier", säger hon sedan. Hon berättar att turkar ibland beskrivs som några som brukar prata mycket bakom ryggen och kurder tycker att kvinnor är nollor. Några är fanatiska muslimer eller politiskt engagerade.

Ivan anser att det absolut inte har någon betydelse. Att det alltid är roligt med andra kulturer, även i Iran. Man lär sig nya saker som man inte visste tidigare. Efter ett tag sa han att det kan ha en liten betydelse i vissa lägen.

Isak tycker att människor från Teheran skiljer sig från andra iranier. Han trivs mer med dessa människor eftersom de är mer moderna och öppna. Det är ganska stor skillnad, anser han.

Det har ingen betydelse tycker Ilon, eftersom han accepterar alla människor.

Sammanfattning på frågan:

Vad krävs för att en person ska räknas som en av dina vänner, så tog afrikanerna upp saker som ärlighet, hjälpsamhet, ömsesidig respekt, någon att dela allt med, personkemi som stämmer. Iranierna nämner faktorer som: ärlighet, kärleksfullhet, kunskap, laglydighet, hjälpsamhet, att ha familj, givmildhet, naturlighet, social förmåga, öppenhet, positiv inställning och självständighet.

Afrikanerna

Albert säger att alla människor behöver någon bra vän som man kan lita på. De ska vara ärliga och hjälpa varandra.

Respekten är viktig för Alfred och tillägger att en vän ska *”se mig som en vanlig människa och ingenting annat”*.

Anna säger att det är viktigt att kunna dela åsikter, idéer och tankar. Man ska också kunna dela med sig av varandras problem och hjälpa varandra.

Anders menar att man måste lära känna varandra först och genom att lita på varandra, gå nära och förstå varandra. Efter ett tag känner man och förstår om man är bra för varandra eller inte. Personkemin måste stämma, menar han.

Iranerna

Isa pratar om att kärlek och ärlighet samt lite bra kunskap är de viktigaste egenskaperna hos en vän.

Ivan tar också upp ärlighet och tillägger att ett annat krav han ställer på en vän är att inte tillhöra någon kriminell verksamhet. Han nämner även att hjälpsamhet är en viktig egenskap. För Ivan är det viktigt att hans vänner har familj eftersom de enligt honom lever ett mer skötsamt liv och tar mer ansvar.

Isak nämner också ärlighet som det viktigaste hos en vän och tillägger att han inte tycker om snåla människor.

Ilon tänker först på att en vän måste vara sig själv, helt och hållet och inte spela. Han räknar sedan upp andra egenskaper som ärlighet, öppenhet, vänlighet, att vara social och positiv.

Att ha en vän som man kan skratta mycket med och där skrattet är äkta. Han nämner vidare att det är viktigt att hans vänner är självständiga och kan klara sig själva. Detta eftersom en alltför beroendemässig relation inte är sund. Man ska inte ha vänner för att enbart få ut någonting själv av relationen.

Sammanfattning på frågan:

Av afrikanerna var det en person som uppgav att han hade avbrutit en vänskapsrelation en gång medan det inte hade hänt de andra tre. Av iranierna svarade alla att de en eller flera gånger hade slutat ha kontakt med tidigare vänner.

Afrikanerna

Albert svarar att det har hänt honom en gång och det berodde på att denne kompis, som han räknade till sin vän då, ljög mycket för honom, vilket blev problematiskt. Han ansåg att denna så kallade vänskap inte var något att fortsätta med.

Alfred säger att han inte har någon erfarenhet av sådana medvetet avslutade kontakter. Han berättar vidare att: *”Jag har inte sådana vänner, jag tycker om dialog.”* Om någon gör eller säger något dumt gentemot honom själv så reagerar han genom att ta upp problemet till diskussion med den personen. Om personen i fråga inte vill ha något att göra med honom längre så är det hans eller hennes beslut, menar han. Han accepterar att kontakten bryts.

Anna svarar att hon inte har avbrutit någon kontakt med en vän.

Anders säger detsamma, att det inte hänt honom varken här i Sverige eller när han bodde i sitt hemland.

Iranerna

Isa berättar om några vänner som var uppkäftiga och inte hade någon respekt, vilket ledde till att hon slutade att träffa dem. Andra orsaker har varit avundsjuka och en alltför överdriven öppenhet när det gäller privatlivet. Ett exempel hon tar upp är någon eller några som berättade öppet om sexualliv och dåliga relationer inför hennes döttrar, vilket hon inte gillade. Barn lyssna automatiskt när vuxna samtalar och en del information och detaljer är inte lämpliga för barn, menar hon.

Ivan svarar att han har erfarenhet av att säga upp bekantskapen med tidigare vänner. Det har skett då någon inte varit ärlig mot honom. Ärligheten är det viktigaste i en vänskapsrelation *"När du kommer in i en persisk familj bygger det på att du måste vara ärlig."* En vän ska inte vara ute efter något annat än vänskap. Han tar upp att det fanns två familjer som hans familj hade kontakt med, men som de inte vill umgås med längre eftersom de inte var ärliga och öppna. Nu har de enbart en affärsmässig relation med dessa familjer.

Isak svarar att hans före detta bästa kompis var lite egoistisk och berättade om sig själv hela tiden. Dessutom snackade han skit om sin fru, vilket gjorde att han valde att avbryta kontakten med sin vän.

Ilon säger att det har hänt många gånger, vilket beror på att många iranier har psykiska problem. Andra orsaker är när någon bryr sig för mycket om pengar. Andra har inte betytt så mycket för honom från början, utan bara varit *"festkompisar"*.

5. Analys

Vad vi skulle undersöka i vår uppsats var om det finns uppdelningar inom dessa båda invandrargrupper, iranier och afrikaner. Vilka faktorer som har betydelse om och hur det bildas olika subgrupper och indelningar inom en grupp. De faktorer vi valde att titta närmare på var, integration, arbete/utbildning, språk, religion, politik och föreningar. Vi ställde frågor om föreningar och det kom fram ganska mycket, så vi valde att ta med det i analysen.

Under undersökningens gång dök det även upp andra faktorer som vi menar också kan bidra till att se vad som styr in- och uteslutningsprocesser mellan och inom grupper.

Vi försökte sedan att se om det fanns några tydliga skillnader eller likheter mellan de båda grupperna och vad de i så fall kunde bero på.

En övergripande slutsats som vi kommit fram till under arbetets gång vad gäller den första frågeställningen, är att en eller ett par faktorer inte säger så mycket om de komplexa relationerna mellan individer och samspelet inom grupper. De kan däremot utgöra ledtrådar eller vara länkar som leder till att fler och fler pusselbitar kommer på plats. Ju närmare en helhetsbild vi kommer, desto mer kan vi förstå om gruppernas samverkan och individens förhållande till sin grupp. Genom att förstå mer om människans grundläggande natur kan vi också hitta sätt att bättre se människan i sin helhet och hjälpa individen att bli medveten om sitt beteende.

Wellros (1998) menar att *"...vad som helst kan användas som kriterium för tilldelning av sociala identiteter och för indelning av människor i grupper av "vi och dom" (s 116).*

När det gäller vår andra frågeställning kom vi sammanfattningsvis fram till att det inte fanns några tydliga skillnader mellan de båda grupperna förutom i några avseenden. Iranerna tenderade att lägga större vikt vid sina vänners arbete och utbildning. Afrikanerna pratade mer om språkets betydelse för sammanhållningen inom en grupp.

5.1. Olika faktorerers betydelse för uppdelning inom grupper

5.1.1. Integrationens betydelse för inneslutning och uteslutning

En slutsats som vi drar av vad som framkommit i intervjumaterialet är att det finns en viss uppdelning inom invandrargrupper när det gäller hur de olika gruppmedlemmarna upplever sitt förhållande till svenska samhället och i vilken grad de olika personerna har integrerats.

Dessa skillnader utgjorde däremot inte i vårt fall, vad vi kunde se, något hot mot gruppsammanhållningen eller bidrog med någon annan negativ faktor i grupperna.

En av våra respondenter, den 35-årige affärsägaren Ivan, jämförde sig själv och sina kompisar när det gäller hur de anpassat sig till svenska samhället och kommer fram till att han nog inte anpassat sig riktigt lika mycket som sina vänner. Vi undrade vad han trodde att det kunde bero på och han svarade då:

”Själva hur man blir bemött i samhället. De kanske har lite lättare att svälja det än jag. Jag har lite svårt när jag blir bemött dåligt eller på något annat sätt. De har anpassat sig lite bättre, så de tar det lite lugnare. De har den kapaciteten att kunna tåla det, vilket jag inte har. Det är lite svårt för mig”.

En annan av iranierna, 28-årige Isak som är tillfälligt arbetslös, anser tvärtom att han har anpassat sig mer än sina iranska vänner:

”De vill inte acceptera Sverige lika mycket som jag. Jag är gift med en svenska, därför ville jag acceptera. Det beror på vilken ålder man är också och hur länge man har bott här”.

30-årige Ilon som också saknar jobb för tillfället, anser inte att någon av hans vänner har kunnat anpassa sig helt till svenska samhället för att de jobbar hos varandra och inte kommer i kontakt med svenskar på arbetet:

”Jag har anpassat mig mer än mina vänner. Invandrare har mycket kontakt med familj och släktingar. De anpassar sig till andra människor som ha en kultur som ligger närmare eller närmast deras egen.” Han fortsätter: *”Jag tycker inte samma om svenska samhället som mina vänner. Det beror på hur öppen och social man är mot en ny kultur.”*

Svaren skilde sig alltså nämnvärt åt trots att alla tre är iranier.

Att känna sig etablerad och integrerad ger en känsla av trygghet och säkerhet, eftersom man känner till vad som gäller i ett samhälle och får ofta bättre respons och respekt av det övriga samhället och därmed också den egna gruppen. Så här säger en av de afrikanska respondenterna, den 34-årige Anders, en nyckelperson som hjälper andra afrikaner där han bor:

”Om jag vill ringa och prata med någon kompis så gör jag det. Jag är inte rädd eftersom jag känner dem, men ibland finns det några som inte vågar ta kontakt med andra.”

Om man använder sig av Norbert Elias (1999) teori kan man säga att invandrare som har kommit in på arbetsmarknaden, kan bra svenska och så vidare, har en etablerad ställning i samhället gentemot de som inte varit i Sverige lika länge. De har en högre ställning i samhället medan de vänner som inte kunnat eller haft möjlighet att integreras lika mycket hamnar i en beroende position där de är i underläge gentemot de etablerade – de mer integrerade. Detta gäller i vårt samhälle i stort, men kan även ha betydelse inom en liten grupp. Eftersom ens vänner, den grupp man tillhör är en av de speglar som man använder för att forma och stärka sin identitet, så påverkas en individ av att se sig själv som mer eller mindre integrerad jämfört med de andra i sin grupp, menar vi.

Individer jämför sig med varandra och det kan skapa en viss hierarki eller uppdelning mellan invandrare av samma nationalitet. Det blir då en uppdelning mellan de etablerade invandrarna och de som inte varit här lika länge. Att en grupp individer identifierar sig med de invandrare som har bott här en längre tid och anpassat sig på många sätt till svenska samhället, medan en annan grupp fortfarande lever kvar i sin gamla kultur med dess värderingar och traditioner.

5.1.2. Betydelsen av arbete och utbildning för inneslutning och uteslutning

En tendens var att utbildning och arbete inte var en stark eller tydlig faktor som direkt bidrog till någon uppdelning inom grupperna. Däremot är det indirekt något som kan påverka valet av vänner, eftersom iranierna över lag menade att de föredrog vänner som var något belästa och diskussionsbenägna framför andra. Utbildning och akademisk bakgrund kan vara en fördel när man vill kunna föra givande diskussioner, men är inte nödvändigt. Vilket yrke man har kan påverka hur insatt man är i olika samhällsfrågor och kan argumentera ingående kring ett ämne. Det kan också påverka ens självbild, öka eller minska ens självförtroende och därmed hur man agerar i en grupp.

Det fanns ett resonemang om att arbete hör ihop med självständighet. Relationen till ens vänner blir på lika villkor och utan att någon är beroende av sin vän eller sin grupp om alla har arbete och kan klara sig själva. En attityd som var ganska tydlig hos iranierna var en vilja och motivation till att lära sig svenska och att vara en del av det svenska samhället. Frågan är om personer i gruppen som inte hängde med i diskussioner o s v hamnar utanför. Detta hittade vi inga direkta tydliga tecken på i vår undersökning.

Man kan säga att det finns två skiljelinjer i de åtta intervjuerna; de som inte tycker att vännernas yrkeserfarenhet och akademiska bakgrund har någon betydelse, medan andra anser att det spelar en viss roll.

Den första gruppen menar att det inte är av vikt eftersom alla människor är lika och att det inte ger en helhetsbild av en annan människa vad han eller hon har för utbildning, det finns andra saker som är mer betydelsefulla hos en vän. De som menar att det har en viss betydelse tänker på att utbildning och arbete ger kunskap. Denna kunskap kan man dela med sig till varandra och kan leda till bra och givande diskussioner.

Att vara på samma nivå intellektuellt är alltså att föredra, enligt dessa. Hur pass viktigt det är för vänskapen är lite svårare att svara på. Samhället lägger stor vikt vid hur man försörjer sig, till viss del lever vi kvar i ett samhälle som delar in människor utifrån yrket. Ett visst yrke är förknippat med en viss statusgrad. Detta är ett mönster vi fortfarande kan se i samhället, som ofta påverkar människors sätt att se på sig själva och på varandra. Yrkesrollen är inte sällan en stor del av vår identitet, men inte nödvändigtvis.

Att en persons yrke och utbildning kan ha en viss betydelse för grupptillhörigheten speglades i en del av våra intervjuer:

”Det är viktigt att välja vänner som har ett arbete som kan ta hand om sig själva. Då går vänskapen bättre. Det är viktigt att vara med någon som har utbildats rätt, som har lätt att diskutera och kan hjälpa till med sina kunskaper. Om någon inte har utbildning så kan man bara föra enkla diskussioner.”

Anna, den 33-åriga afrikanskan säger detta och menar att vänner som är utbildade kan föra upp diskussioner på en högre nivå och man kan utbyta kunskaper med varandra.

Den 35-åriga iranska Isa för ett liknande resonemang i sin intervju:

”Jag älskar alla folk, men om jag ska välja kompisar så måste jag lära mig något. De måste inte vara shica, moderna, ha bra bil, jag menar inte sådana saker. Det är bra om de man umgås med är lite utbildade och har bra jobb. Man kan lära sig saker och växa själv.”

En annan av våra respondenter, Ivan, uttrycker sig så här:

”Jag kan inte bara ha vänner som inte alls har någon utbildning. Det hör mycket ihop; är man välutbildad så har man bättre inställning till livet, man lever bättre. Man har inte så konstiga tankar eller mening med livet. Mina vänner kräver också sådant av sina vänner.”

Alla citaten speglar att det är viktigt vilka vänner man väljer, att det inte har enbart med arbete och utbildning att göra, men att det ofta hänger ihop med vilken inställning vännerna har till livet i stort och att man kan lära sig något av varandra även på en intellektuell nivå. Skillnaden i grupperna var ganska tydlig, afrikanerna över lag ansåg inte att detta var en särskilt viktig faktor, vilket iranierna gjorde.

Att ha arbete eller inte styr också iraniernas umgänge och förhållande vilket vi hittade en förklaring till i *"iranier möter Sverige"*, där författaren R. Eyrumlu (1997) beskriver arbetslöshet, skam och isolering som delar av detta.

"Iraniernas individuella måsättningar och deras individuella lycka och misslyckande fördjupar vanligen deras inbördes motsättningar och hindrar dem från att sluta sig samman, menar de flesta. Den breda arbetslösheten bland iranier skapar tvåmotsatta tendenser inom gruppen. De skäms för sin arbetslöshet och isolerar sig ofta från gruppen. Tystnaden om misslyckandet hindrar dem från att sluta sig till varandra för att kämpa mot de svårigheter som påverkar de flesta. Men å andra sidan minskar iraniernas utbredda arbetslöshet deras inre konkurrenskraft. De brukar söka efter sina individuella mål på andras bekostnad i sitt land. De har börjat upptäcka att de sitter i samma båt som sina landsmän i Sverige. Därmed drar massarbetslösheten dem till varandra och skapar en gemensam etnisk identitet, trots att de flesta fortfarande undviker att erkänna sin etniska tillhörighet."

Man ska emellertid inte dra resonemanget för långt, eller dra alltför långtgående eller generella slutsatser av detta. Alla grupper är unika i sin sammansättning och alla individer och de grupper de tillhör hanterar olikheterna på olika sätt. Inom en del grupper blir det en tydlig uppdelning utifrån "arbete och utbildningsfaktorn", medan i andra grupper påverkas inte sammanhållningen eller gruppgemenskapen inte alls.

Vi tror att det har en del att göra med det Elias tar upp som en orsak till en grupps styrka eller överlägsenhet, graden av sammanhållning. Har en grupp en stark sammanhållning och ett bra gruppklimat, så är risken mindre att gruppen splittras eller att individer stöts ut eller särbehandlas inom gruppen.

Vårt material visade att det ibland är så att man hjälper varandra att "komma in i" samhället.

En av våra respondenter, Anders, berättar att i hans kretsar brukar man ibland hjälpa varandra med kontakt med myndigheter och liknande. Man kan tycka att även om han antyder att det inte spelar roll inom gruppen att den ena hjälper den andra, så kan det ändå bildas en hierarki som bygger på att den som kan svenska språket och har mest kunskap om svenska samhället, får mer makt inom gruppen.

Det finns samtidigt en slags stolthet och en vilja att vara självständig bland vår grupp av iranier. De uttryckte ofta vikten av att klara sig själv i samhället, klara skolan, lära sig svenska, och hitta ett bra jobb.

"...t ex idén om att alla utlänningar skall kunna svenska på rätt och flytande sätt för att kunna få olika möjligheter i samhället. Har de inte det ska de inte få något bidrag. Detta beslut rör inte mig, för att jag kan klara mig ändå Jag har ett eget arbete."

Gruppen afrikaner tog däremot inte upp arbete eller utbildning som någon viktig ingrediens hos sig själva eller deras vänner. De pratade mer om språkets betydelse inom gruppen och att det är viktigt att förstå varandra. Om detta enbart är en tillfällighet eller om det finns ett mönster som går igen i andra liknande grupper är svårt att svara på.

5.1.3. Språkets betydelse för inneslutning och uteslutning

Generellt kan man säga att språket har en stor betydelse för invandrare i allmänhet. Det är viktigt att förstå varandra vännar emellan. Helst ska man inte bara förstå själva orden och meningarna, utan även tolka kroppsspråk, tonfall, betydelser osv.

Språket består av mycket mer än bara ord eftersom det speglar en kultur. Det innehåller historia, värderingar, ideal, skämt, politik, livsstil och mycket, mycket mer. Det är därför en lång process att lära sig ett språk och man blir sällan fullärd, ens som infödd.

När man inte pratar samma modersmål är risken över lag därför större för missförstånd och feltolkningar.

Wellros (1998) menar att språket har en inneslutande och samtidigt en uteslutande funktion. Detta innebär en indelning av människor i två kategorier; de som förstår och de som inte förstår. Ett exempel på att olika språk också kan vara en inneslutande faktor fick vi från en av våra respondenter, Alfred, den 39-åriga mannen från Liberia. Han berättar om den första tiden i Sverige, när han gick på folkhögskola och läste svenska och fick kontakt med några andra elever i parallellklassen:

”Dom läste engelska och jag gick och läste svenska, pårasten pratade jag engelska med dom och dom pratade svenska med mig. På det viset kommunicerade vi, vi tränade, på det viset gick det bra på folkhögskolan.”

Även om Alfred och hans vänner inte talade samma modersmål, hittade de en gemenskap som byggde på att lära sig ett nytt språk. Språket var i detta sammanhang en faktor som inneslöt honom i gemenskapen. Som Wellros säger är det i de flesta sammanhang så att när man har chansen att lära känna personen bakom brytningen så suddas ”vi” och ”dom” tankar och känslor ut. Hade det däremot varit så att Alfred och hans klasskompisar hade haft fördomar och en negativ inställning från början till varandra hade språket istället fungerat som en förstärkare av gränserna.

Det faktum att man pratar samma språk kan vara en inkörsport till gemenskapen i ett samhälle fick vi bekräftat i våra intervjuer.

”För mig spelar det ingen roll vilket språk som helst man talar, bara att folk förstår varandra är viktigt. Svenska språket kan spela en stor roll mellan utlänningar och svenskar. Det är som en nyckel till svenska samhället. Språket är inte bara några ord som man kan läsa, kolla på lexikon och sedan säga. Nej, det finns flera tankar eller kultur som också står bakom språket.”

Det fanns en samstämmighet bland respondenterna att språket i sig inte är avgörande, men att det underlättar kommunikationen o s v. Språket är en del av gruppgemenskapen och den etniska och nationella identiteten och det döljer många underförstådda meningar och koder för gruppens normer.

Gillis Herlitz (1999) säger att grunden för att människor skall kunna mötas är att de kan kommunicera med varandra. I mötet mellan människor med olika kulturell bakgrund är talspråket och det ofta kulturellt betingade kroppsspråket ytterligare ett hinder vid detta möte. Om vi tolkar symboler på olika sätt och missar nyanser som kan ha stor betydelse för budskapet blir risken att missförstå varandra stor. Kommunikationen är en dynamisk process

som inte bara pågår när vi samtalar utan alltid är närvarande. Hela vårt beteende är ständigt föremål för olika tolkningar.

Att ha ett gemensamt språk för sannolikt gruppens medlemmar närmare varandra och motverkar missförstånd och feltolkningar, men nyckelordet är kommunikation. Kommunikationen mellan individer inom samma grupp handlar om så mycket mer än ett gemensamt språk. Språket har större betydelse för uteslutning när det sker mellan grupper, menar vi.

Franzén (2001) är inne på det egna språkets känslomässiga betydelse. Hon menar att språk är ett medel för kommunikation men också en del av identiteten. Att behärska språket, att ha ett rikt ordförråd, att kunna formulera sig och skriva är en stolthet. Man blir en annan person i det nya språket. För dem som å andra sidan inte haft så stor del av självförtroendet och självsäkerheten knutet till hur de talar och uttrycker sig i skrift blir andra delar av invandringsupplevelsen kanske viktigare.

Språk kan alltså innebära en känsla av trygghet och tröst i vissa situationer. Ett redskap när man behöver få utlopp för sina känslor och dela med sig av sina upplevelser.

"När man vill tömma sig själv är språket viktigt", menar Isa, den 34-åriga tvåbarnsmamman med iranskt ursprung.

Språk och känslor har alltså ett nära samband, vilket gör det viktigt för alla människor, speciellt de som är i en sårbar position av att vara mellan två språk. Språket är ett kommunikationsmedel mellan människor men orden är bara en liten del av vad som förmedlas mellan människor.

Alfred berättar om hur språket även om det är tänkt att vara en förbindelselänk mellan människor, kan bli tvärtom, en barriär:

"Ibland är det lite komplicerat mellan fransktalande och engelsktalande afrikaner."

Han fortsätter:

"I fransktalande afrikanska länder där engelskan börjar användas, är det ändå ingen som lyssnar när någon börjar prata engelska. Några går bara förbi, de hör, men vill inte prata engelska."

En människas språk är en del av identiteten och påverkar vilka vänner man har tillgång till och inte. Språket blir en symbol för frihet och bestämmanderätt.

Sammanfattningsvis kan svenska språket sägas fungera både som en mur och som en bro mellan svenskar och invandrare. På samma sätt kan det vara mellan två invandrare eller inom en invandrargrupp. Språket är en naturlig gemensam nämnare och öppnar ofta upp för kontakt, men i längden är det andra faktorer som har större betydelse.

5.1.4. Föreningars betydelse för inneslutning och uteslutning

Vi kunde se exempel på att Norbert Elias (1999) teorier om etablerade och outsiders kan vara gångbara även inom den iranska gruppen som vi undersökte.

Två av våra respondenter hade erfarenhet av att gå med i en invandrarförening och att där uppleva skillnader mellan sig själv och de andra i föreningen. Det första exemplet är Isa som skulle börja en danskurs, organiserad av föreningen, tillsammans med andra persiska kvinnor. Så här beskriver hon känslan:

"Jag tyckte det skulle bli jätteroligt att röra påsig, men första gången jag var där tittade alla och sa - se på den kvinnan. Hon har kommit hit, lämnat sina barn och kommit hit för att

dansa. Om man skrattar och har skoj med en man säger de – aha, ttttt!!” (De gav ifrån sig ett ogillande läte).

Eftersom dessa andra kvinnor redan var etablerade, hade en plats i gruppen och Isa var en nykomling utan kunskap uppstod motsättningar mellan dem. De andra kvinnorna var invigda och redan bekanta med föreningen och livet som iranier i Stockholm, vilket gjorde att Isa uppfattades som en inkräktare, en outsider som inte kunde de moraliska koderna. Denna nya kvinna upplevdes då som ett hot mot etablerade normer, värderingar och levnadssätt.

Ett sätt för de etablerade att hävda sitt revir är att utmåla sig själva och den egna gruppen som moraliskt överlägsna och outsiders som en grupp individer utan känsla för vad som är moraliskt riktigt. Isa blir alltså utsatt för stigmatisering, d v s hon ses av de andra som en ovärdig, lösaktig kvinna, som inte tar ansvar för sin man och sina barn. Hon upplevs också vara alltför flirtig och öppen gentemot vissa av männen i föreningen. Kvinnorna i föreningen ser sig själv som moraliskt överlägsna Isa. Denna moraliska differentiering spelar en viktig roll för att etablera och upprätthålla maktskillnader.

Den moraliska pekpinne och skamstämpeln är medel som etablerade grupper kan använda, menar Elias. Det är alltså ett sätt för kvinnorna i föreningen att hävda sin maktposition gentemot nykomlingar.

Elias pekar på vikten av att se till att det handlar om två parallella processer som komplement till varandra. Kvinnorna moraliserade och stämplade Isa vilket samtidigt stärkte deras egen överlägsenhet och höjde deras egna moraliska värde.

Isa skulle ha kunnat fortsätta sin danskurs, ingå i föreningen och anpassat sig efter de andra iraniernas regler och normer, men hon valde att inte ha kontakt med föreningen längre.

Nästa exempel är en annan iranier, Ilon, som också berättar om sina upplevelser av att gå med i en förening:

”Jag bestämde snabbt att sluta gå dit, man kan inte lita på dem. Chefen bestämmer allt. Chefen måste tjäna pengar och det påverkar allt i föreningen på ett negativt sätt.”

Han säger vidare:

”Deras släktingar, kompisar och vänner blir medlemmar för chefens skull.”

Man kan konstatera att sammanhållningen inom denna förening är stor och att det finns vissa regler och förväntningar mellan dess medlemmar. Ilon gjorde ett eget val att lämna föreningen. Man kan säga att det snarare var han som uteslöt de andra iranierna i föreningen än tvärtom. Anledningen till detta kan möjligen vara att det inte hade uppstått någon beroenderelation mellan Ilon och föreningen, eftersom han inte är nära vän eller släkt med chefen. Det är inte heller svårt för honom att få kontakt med andra iranier eftersom han bor i en relativt stor stad.

Även om det handlade om uteslutning i de två exemplen ovan, påverkade det inte respondenterna negativt eftersom det inte handlade om en nära relation till ”de andra” i föreningen. Man kan prata om ett ömsesidigt avståndstagande, som är naturligt.

Isa berättade om de nära vänner som hon förlorat kontakten med och en svensk familj som ändrat sitt beteende. När hon berättade om detta uttryckte hon mer besvikelse än när hon berättade om händelsen på föreningen. Det handlar mycket om förväntningar. Människans natur är inte rationell. Det är därför det är så svårt att kartlägga och se mönster när det gäller relationer och grupper. Det är så många olika faktorer som spelar in, och ofta styrs man av både sina känslor och sina tankar.

5.1.5. Religionens betydelse för inneslutning och uteslutning

Vad vi kan tolka fram av vårt material har religionen stor betydelse för två av afrikanerna och två av iranierna, men inte i den utsträckning att man föredrar vänner som tillhör samma religion som en själv och utesluter andra som har en annan tro, med undantag för Anna.

Religionen kan vara en stor del av ens gruppidentitet och ha betydelse för hur individer delar in sig. En av våra respondenter föredrog vänner som tillhörde samma religion som henne själv, vilket tyder på att detta kan vara en faktor för hur man delar in sig mellan och inom grupper om man själv är troende. Är man däremot ateist eller inte så starkt troende så tenderar valet av "vänner och fiender" att istället styras av andra saker.

Herlitz (1999) skriver och ger exempel på hur religionen kan uppfattas som styrande för samhället, integrerad i det, eller isolerad från det. I Sverige är det möjligt att vara ateist t ex, till skillnad från det traditionella Afrika där det tvärtom är omöjligt. Det är tillåtet och accepterat att inte tillhöra ett särskilt trossamfund, men att inte ha någon religion är otänkbart. Han säger vidare att:

"Definitionen och uppfattningen om vad som är religion är inte densamma som hos oss. All moral och alla regler, oavsett om de är knutna till högre makter eller ej, räknas in i begreppet. Att då inte ha någon religion är som att säga att jag inte har någon moral, inte bryr mig om relationer, att det inte finns någon världsordning."

Utifrån detta kan vi säga att samhället kan påverka människors inställning till religion och därmed vem vi väljer ska ingå i eller utestängas från gruppen.

I vårt material finns det beskrivit hur religion kan fungera som en både inneslutande och uteslutande mekanism mellan olika grupper. Särskilt mellan den muslimska gruppen och den kristna. En av våra respondenter från Afrika skildrar detta:

"Jag har kompisar som är muslimer och de har lite svårt med religionen."

Han berättar vidare:

"Det blir lättare för dem om de har någonstans att umgås, muslimer kan inte umgås på samma vis som svenska kristna i kyrkan och så"

Att vissa muslimska grupper är mindre värda i samhällets ögon, eftersom de inte delar samhällets värderingar och normer. De blir en outsidersgrupp i förhållande till den kristna gruppen som är etablerad och därmed har mer makt. De har därför tillgång till kyrkor där de kan träffas och umgås, medan muslimerna har en mycket mer begränsad tillgång till sådana samlingsplatser där de kan utöva sin religion och stärka sammanhållningen inom gruppen. Muslimerna är en marginaliserad grupp i vårt samhälle, vilket innebär att de stängs ute på olika sätt ur samhället.

När det gäller att vara troende eller icke troende kan det skapas grupper i samhället. De som är troende muslimer t ex träffas i moskéer och utför de olika ritualerna tillsammans, medan de andra, de som inte är troende, inte är med i denna gemenskap. Vi menar att troende muslimer betraktas oftare med viss skepsis och misstänksamhet än de som inte utövar islam fullt ut. Att det generellt sätt är svårare att komma in i det svenska samhället om man är religiös och följer alla eller de flesta regler inom islam.

I just våra grupper var det inte lätt att finna några tendenser till en uppdelning i gruppen som baserades enbart på religion. De två iranierna som tillhörde Bahai beskrev att religionen var

mycket viktig i deras liv, men samtidigt sa de att de vänner som också tillhör denna religion inte stod dem närmare än andra vänner.

5.1.6. Politikens betydelse för inneslutning och uteslutning

I vårt material kunde vi urskilja tanken att olika politiska sympatier kan öka avståndet mellan individer. Man undviker de som har motsatta politiska åsikter som en själv. Anledningen till det är en rädsla för konflikter och oro för ökade klyftor mellan individer med olika politiska åsikter. En annan tendens vi kunde se var att det inte har någon betydelse alls vilka politiska sympatier ens vänner har. Vi kunde alltså inte se någon tydlig åtskillnad inom grupperna när det gäller politik.

Vad vi kunde få fram av våra intervjuer så kan emellertid i vissa fall politik vara en stark faktor när det gäller människors indelning i "vi och dom". Det kan gälla både hemlandets politik och politiska frågor som rör Sverige. Flera av våra respondenter uttrycker en ovilja att umgås med någon med helt motsatta politiska åsikter.

Ett exempel är Ivan som uttrycker det så här:

"Jag kan inte ha någon gemenskap med någon som inte har samma sympatier. Det går inte ihop. Man kan inte ha dubbelmoral. Man ska inte utnyttja sina vänner genom att sluta vara vänner när man inte är överens."

Ivan menar vidare att det är svårt att ha vänner som inte delar ens politiska uppfattning, men att olika åsikter inte ska innebära att man blir oense och säger upp bekantskapen.

Den vanligaste inställningen var ändå att man antingen inte är politiskt engagerad eller undviker att diskutera politik med sina vänner för att man ser det som något personligt.

Politik kan ibland utgöra en faktor som påverkar gruppgemenskapen, men detta var inte fallet i våra grupper. Även om en del av respondenterna diskuterar politik med sina vänner inom gruppen och sin familj (och tycker att det är viktigt vilka åsikter som dessa har), verkade det inte utgöra ett problem inom grupperna.

6. Slutanalys och slutdiskussion

Vi har kunnat konstatera i vår undersökning att vi och dom finns överallt, hela vår värld bygger på att dela in allt i kategorier, inklusive andra människor. Vi skapar en bild av hur de andra är och bedömer deras beteende och värde utifrån denna mall.

Inom en grupp kan å ena sida detta stereotypa tänkande föras åt sidan, eftersom man lär känna de andra i gruppen som individer. Samtidigt finns behovet av att skilja ut sig som individ kvar och leder till att de hittar faktorer hos de andra gruppmedlemmarna som inte stämmer överens med dem själva. Beroende på hur stark denna faktor är, vilket varierar med tiden och med samhällets utveckling, leder det till uteslutning eller inneslutning.

Starka faktorer som bristande respekt, oärlighet, egoism o s v kan ganska snabbt leda till uteslutning. Däremot visade det sig i vår undersökning att faktorer som språk, religionstillhörighet, politiska åsikter, och graden av integration kan ha betydelse men har oftast inte det.

Franzéns (2001) teori bygger på att vi är omgivna av mänskliga speglar som talar om för oss vilka vi är. Somliga speglar är viktigare för oss än andra. De är "significant others".

Deras åsikt om oss betyder mycket och det är särskilt viktigt att bli sedd och accepterad av just dem. Är vi inte nöjda med den spegling vi får, har vi en viss möjlighet att försöka

förändra den genom att bete oss på annat sätt och visa att vi inte är den de tror. Vi betar oss också på olika sätt och får olika speglingar som gensvar i olika grupper och miljöer.

Sammanfattningsvis kan man säga att den personliga upplevelsen av identitet byggs upp i ett ständigt samspel med människorna runt omkring, både medvetet och omedvetet.

Vi tror med utgångspunkt från denna tankegång att en känsla av ”vi-tillhörighet” skapas av att gruppens medlemmar ger varandra positiva speglingar av varandra och bygger upp en del av sin identitet utifrån det. Vi dras till vänner som kan spegla oss på ett sätt som stämmer överens med bilden av oss själva eller idealbilden av oss själva.

Tuula Helne (2001) beskriver att det är skillnad mellan olika slags gränser. *”Gränser som verkar ogenomträngliga och strukturella är ändå inte oföränderliga, utan de uppstår i vår interaktion med andra människor. De är alltså relationella. Ändå finns det skillnader mellan olika gränser. T ex Riccard Lucchini skiljer mellan gränser och stängsel. Båda är viktiga platser för den sociala kontrollen och normsocialiseringen, men den ena är öppen och den andra är sluten. En gräns är en plats för mötande, interaktion, förflyttning, tävlan och kamp. En gräns kan ändå bli ett medel för segregation, till ett stängsel”* (s 210-220).

Hon beskriver lite vad vi kommit fram till i vår undersökning, att gränser mellan människor och grupper inte alltid är så självklara och fasta utan kan tvärtom vara beroende av sammanhanget och ändras hela tiden. I ett sammanhang kan en faktor bidra till att vi släpps in och accepteras i en grupp, medan en annan faktor kan tillfälligt eller permanent bidra till uteslutning. Varje grupp bestämmer sina regler för vad som gäller för att få tillhöra gruppen.

Slutligen kan vi konstatera att det har varit mycket intressant, givande och samtidigt krävande arbete med denna uppsats. Det har givit oss en hel del ny kunskap samt att vi har fått tillgång till att träffa nya och intressanta människor genom vårt arbete med uppsatsen. En sak som vi så här i efterhand hade föredragit i vårt uppsatsarbete är att vi skulle ha använt oss av pilotintervjuer innan vi gick ut i empirin. Detta för att vi då hade känt oss säkrare i vår roll som forskare vilket då skulle ha kunnat påverka intervjuerna mera positivt.

En svår aspekt med analysarbetet är att det ständigt kommer nya idéer. Dessa idéer är givetvis inte negativa på något sätt, utan tvärtom, genom att uppsatsen måste avslutas inom en rimlig tid finns det fortfarande idéer och tankekonstruktioner som förblivit outtalade.

7. Källförteckning

7.1. Litteraturförteckning

Allwood, Carl Martin & Franzén, Elsie C (red) (2000) - *Tvärkulturella möten* - Natur och Kultur.

Elias, Norbert (1999) – *Etablerade och outsiders* – Arkiv förlag, Lund.

Eyrumlu, Reza (1997) – *Iranier möter Sverige* – Carlsson Bokförlag, Stockholm.

Franzén, Elsie C (2001) – *Att bryta upp och byta land* – Natur och Kultur.

Herlitz, Gillis (1999) – *Kulturgrammatik* – Uppsala Publishing House AB.

Kvale, Steinar (1997) – *Den kvalitativa forskningsintervjun* – Lund: Studentlitteratur.

Wellros, Seija (1998) – *Språk, kultur och social identitet* - Lund: Studentlitteratur.

Officiella tryck

SOS-RAPPORT 1999:6; Westin, Charles m fl (april 1999) – *Mångfald, integration, rasism och andra ord* – Socialstyrelsen – Elanders Gotab, Stockholm.

Tidskriftsartiklar

Helne, Tuula (2001) Innanför, på gränsen, utanför – *Nordisk Sosialt Arbeid*, nr. 4 s. 210 – 220.

Bilaga Intervjuguide

Bakgrundsuppgifter

- Ålder
- Kön
- Språk
- Ursprungsland
- Vistelsetid i Sverige

Frågor

Vilka faktorer har betydelse för hur man delar in sig?

1. Integration

- Har du gamla vänner från ditt hemland, nya vänner som du träffat i Sverige eller både och?
- Vilken eller vilka av dina vänner står du närmast?
- Har du vänner som har anpassat sig mer/mindre till det svenska samhället än du själv har gjort?
- Vilken betydelse tror du att attityden till svenskar och svenska samhället har för förhållandet till dina vänner?
- Har du förändrats på något sätt sedan du kom till Sverige? Beskriv i så fall på vilket sätt.
- Upplever du att dina gamla vänner har förändrats sedan de kom till Sverige?
- Vilken betydelse tror du att språket har för vem du väljer som vänner?

2. Religion

- Vilken religion tillhör du?
- Vilken betydelse har religionen i ditt liv?
- Är det viktigt att dina vänner tillhör samma religion som du själv?
- Har religionen fått större betydelse för dig sedan du kom till Sverige?
- Diskuterar du och dina vänner ofta om religiösa frågor?

3. Politik

- Diskuteras det mycket politik i din umgängeskrets?
- Har det någon betydelse för dig vilka politiska åsikter dina vänner har?

4. Arbete och fritid

- Förändras valet av vänner om du arbetar, går i skolan eller är arbetslös och har det någon betydelse för vänskapen?
- Har det någon betydelse för dig vilken akademisk bakgrund och yrkeserfarenhet dina vänner har?
- Har du kontakt med någon förening där du träffar människor från samma land som du själv?
- Får du kontakt med andra afrikaner/iranier på något annat sätt?

5. Övrigt

- Vad har du och dina vänner gemensamt?
- Har det någon betydelse från vilket afrikanskt land/vilken del av Iran som dina vänner kommer från?
- Vad krävs för att en person skall kunna räknas som en av dina vänner?
- Har det hänt att du har slutat ha kontakt med någon av dina tidigare vänner och hur kan det i så fall komma sig?
- Finns det något mer som du kommer på och som har att göra med det vi pratat om?